

# Imperium chaosu

25 listopada 2016

Gdybym miał wybrać jakiś krytyczny moment, to nie dotyczyłby porażki USA, ale właśnie szczytu imperialnej potęgi – byłby to Afganistan z 1979 roku, czasu, w którym na amerykańskiej mapie świata był w stanie ten kraj odnaleźć tylko hippis. Czasu, w którym za szaleńca uznalibyśmy każdego człowieka twierdzącego, że uwikłamy się tam w wojnę na następne ćwierć wieku.

Afgańskie kobiety przed amerykańską interwencją i rządami talibów. [Zdjęcie z lat 1970.](#)

Jedną cechą wszystkie imperia miały wspólną: u szczytu swojej potęgi zawsze stosowały zasadę porządku i dominacji. Dlatego tak trudno pojąć, co się dzieje z amerykańską wersją imperium; w okresie, kiedy jest nazywane “jedynym supermocarstwem świata”, kiedy wydaje na armię więcej niż 10 kolejnych pod względem potęgi krajów razem wziętych, USA jest imperium chaosu.

Dawno temu we wrześniu 2002 r. Amr Moussa, ówczesny przywódca Ligi Arabskiej, wygłosił niezapomniane ostrzeżenie. Zamiar inwazji na Irak i obalenia Saddama Husajna, jaki żywiła administracja Busha, był już wtedy ewidentny. Według słów Moussy, “otwarłoby to wrota piekieł”. Ostrzeżenie to niestety spełniło się w sposób dosłowny – i co gorsza od tamtej pory wrota te wciąż pozostają otwarte.

## WOJNA U BRAM

W rzeczywistości wszystko, czego od chwili najazdu na Afganistan w październiku 2001 tknęła się amerykańska armia obraca się w koszmar. Kolejne kraje Środkowego Wschodu i Afryki załamują się pod ciężarem interwencji podejmowanych przez Stany lub ich aliantów, a ruchy terrorystyczne, jeden bardziej ponury od drugiego, szerzą się niepowstrzymanie.

Afganistan to dziś jedna wielka katastrofa; podobnie Jemen,

zniszczony przez wojnę domową, brutalne saudyjskie naloty wspierane przez Amerykanów oraz różne ugrupowania terrorystyczne; Irak to w najlepszym razie kraj wyznaniowo rozdarty na pół; Syria ledwie zipie; również Libia jest dziś państwem tylko z nazwy; a Somalia to nawet nie państwo, tylko feudalno-terrorystyczna układanka.

Całkiem niezły wynik jak na najpotężniejsze imperium planety, które zupełnie w nie imperialnym stylu nie było w stanie narzucić swojej woli czy nawet utrzymać porządku w żadnym z tych krajów. Trudno mi przypomnieć sobie jakikolwiek historyczny precedens.

Jednym ze skutków tych chaotycznych działań są miliony uchodźców – liczby niespotykane od czasów, gdy ONZ zaczął prowadzić statystyki po zakończeniu II Wojny Światowej. Jeszcze większe rzesze ludzi, w tym tysiące, jeśli nie miliony dzieci straciły dach nad głową i tułają się w granicach swoich upadłych bądź upadających państw, bądź koczują przy nich. Fala ta rozlała się od Afganistanu przez Północną Afrykę po Europę i jej skutki odczuwa dziś cały świat, w miarę jak ignorancja i lęki kształtują wyniki kolejnych wyborów.

Nie jest żadnym odkryciem, że wojny graniczne prowadzone na obrzeżach imperiów prędzej czy później zaczynają na różne sposoby dotykać również ich centrów. Tak jest również w przypadku Ameryki – od militaryzacji policji przez szpiegowskie drony nad amerykańskimi miastami i techniki inwigilacyjne przetestowane na odległych wojnach – jasne jest, że konflikty w które zaangażowała się Ameryka wróciły na jej własny teren, choć jej mieszkańcy na razie wolą tego nie dostrzegać.

Tymczasem to, co Ameryka ze swoimi sojusznikami narobiła na świecie, okrążyło go i dotarło do niej z całą mocą. Wybory prezydenckie dobitnie pokazały, że chaos nie rządzi już tylko na peryferiach. Głębokie i rozprzestrzeniające się poczucie zaburzenia ładu leżało u podstaw przedziwnej kampanii

wyborczej, która nie tylko uwolniła demony rasizmu i ksenofobii, ale i przywróciła je do mainstreamu, przez co mogą zostać z Amerykanami na lata. A to tylko jeden z objawów konwulsyjnego końca imperium i zamiany porządku w chaos.

W poszukiwaniu początków rozkładu amerykańskiego imperium można by oczywiście napisać całą encyklopedię. Gdybym miał jednak wybrać jakiś moment, to nie dotyczyłby jakiejś porażki, ale właśnie szczytu imperialnej potęgi – byłby to Afganistan z 1979 roku, czasu, w którym na amerykańskiej mapie świata był w stanie ten kraj odnaleźć tylko hippis. Czasu, w którym za szaleńca uznalibyśmy każdego człowieka twierdzącego, że uwikłamy się tam w wojnę na następne ćwierć wieku.

Imperium chaosu ma swój początek w chwili triumfu tak wielkiego, tak imperialnego, że był jednym z głównych czynników upadku przeciwnego mocarstwa, "Imperium Zła". A dokładniej stało się to w chwili, gdy Jimmy Carter przyjął propozycję swojego doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego, Zbigniewa Brzezińskiego, aby dać Sowiecom posmakować własnego Wietnamu. Zapadła zgoda na rozpoczęcie przez CIA potężnego, trwającego przez dekadę tajnego programu finansowania, zbrojenia i szkolenia fundamentalistycznej opozycji wobec lewicowego rządu w Kabulu i wspierającej go Armii Czerwonej.

W tym celu Ameryka sprzymierzyła się z dwoma niewygodnymi "sojusznikami": Saudyjczykami, gotowymi do wsparcia naftowymi pieniędzmi najbardziej radykalnych z mudżahedinów, oraz z pakistańską służbą wywiadu ISI, która tak bardzo chciała kontrolować wydarzenia w regionie, że gotowa była współpracować z każdą siłą, bez patrzenia jej na ręce.

Plan Brzezińskiego powiódł się i Afganistan, nazwany przez Michaiła Gorbaczowa „krwawiącą raną” stał się dla Rosji Wietnamem. Dziesięć lat później Armia Czerwona z podwiniętym ogonem wróciła do kraju, a po kolejnych dwóch latach zawalił się cały Związek Radziecki. Był to triumf tak ogromny i nieoczekiwany, że amerykańskim elitom dobrą chwilę zabrało

przyswojenie faktu, że po półwieczu zimnej wojny na planecie pozostało tylko jedno supermocarstwo.

W tym momencie marzenie firmy Bush-Cheney & Co., jak to USA zdominują świat w stopniu, w jakim nie osiągnął tego nikt w historii włącznie z Rzymem i Wielką Brytanią wydawało się całkiem realne. Jednak triumf z 1989 roku zawierał już w sobie załączki przyszłego chaosu, bo bardzo szybko okazało się, że radykalnym islamistom nie wystarczy wygnanie Rosjan z Afganistanu i nie w głowie im złożenie broni. To w tamtej chwili leży źródło późniejszych ataków z 9/11, a być może i nawet aktualne, wymykające się zdrowemu rozsądkowi zjawisko celebrity, który pomimo milionów potępień jednak został prezydentem.

Jako pierwszy ze schyłkowych prezydentów, Donald J. Trump powiedział coś nowego o Ameryce. W haśle, które w 2012 roku próbował zastrzec i które firmowało jego kampanię wyborczą – “Make America Great Again” – uchwycił szerzące się w masach poczucie, że imperium chaosu rzeczywiście zawitało w nasze progi i że, tak jak niegdyś ZSRR, dziś to USA wchodzi w epokę zmierzchu.

## **IMPERIALNE ROZDĘCIE I ROZROST PAŃSTWA STRACHU**

Ostatecznie ziarna zasiane w Pakistanie i Afganistanie w 1979 doprowadziły do zamachów z 11 września 2001. W tym dniu chaos z całą mocą uderzył w serce mocarstwa i wywołał powstanie nowej, post-konstytucyjnej struktury władzy, nacechowanej gigantycznym rozrostem aparatu bezpieczeństwa i słabnącymi wpływami na świecie.

Pod pretekstem potrzeby ochrony Amerykanów przed terroryzmem służby bezpieczeństwa zostały rozdęte do rozmiarów dominującego, hojnie finansowanego systemu instytucji w centrum amerykańskiej polityki, bez istnienia którego niewyobrażalna byłaby taka ingerencja w kampanię wyborczą ze strony dyrektora FBI, jaką widzieliśmy. W ostatnich latach to

państwo w państwie stało się nieoficjalną czwartą władzą, i to w chwili kiedy pozostałe filary klasycznego trójkopodziału (kongres i sądownictwo, a przynajmniej Sąd Najwyższy) dotknął głęboki kryzys.

Ataki z 9/11 wywołały również obłądną odpowiedź administracji Busha w postaci katastrofalnej wojny z terrorem, która przyniosła ze sobą szalone fantazje o ustanowieniu opartego na bagnietach Pax Americana, najpierw na Bliskim Wschodzie, a potem może i na całym świecie. Ta odpowiedź dała nam wojny w Afganistanie i Iraku, programy zdalnego mordowania z dronów na sporej części naszej planety, budowę bezprecedensowego państwa globalnej inwigilacji, takie rozszerzenie sfery tajności, że większa część działalności rządu została ukryta przed konstytucyjnym „Narodem”, oraz imperialną degrengoladę która wrzuciła biliony dolarów (często na prywatne armie najemników) w bezdenną otchłań. Dokładnie wszystkie wymienione czynniki sprzyjają sianiu chaosu.

Jednocześnie podstawowe potrzeby wielu Amerykanów były coraz bardziej zaniedbywane, przynajmniej tych nie mieszczących się w 1% wysysającym amerykańskie bogactwo na niespotykaną skalę. Pewna część tego bogactwa została przeznaczona na kupowanie i sprzedawanie polityków, oczywiście w atmosferze tajności (nie sposób dociec, kto od kogo i za co brał pieniądze) Ostatecznie ten przyklepany przez Sąd Najwyższy strumień pieniędzy radykalnie zmienił, a być może wręcz zniszczył istotę demokratycznych wyborów.

W miarę jak poszczególne regiony kraju ubożały (podczas gdy kompleks militarno-przemysłowy wydawał miliardy na kolejne księżycowe programy zbrojeniowe) niedoinwestowana infrastruktura zaczęła niszczyć na niegdyś niewyobrażalną skalę. Analogicznie, słabnąć zaczęły również części systemu władzy nie zajmujące się bezpieczeństwem, a szczególnie Kongres. Demokracja zaczęła coraz bardziej być zastępowana przez nieprzezroczyste rządy chaosu.

Oczywiście USA z całą swoją potęgą i bogactwem nie są takim krajem, jak Afganistan czy Libia, o Jemenie i Somalii nie mówiąc. Wciąż pozostają światową potęgą, posiadającą potężne narzędzia i zasoby. Niemniej, ostatnie wybory dobitnie udowodniły, że na dobre zapanowały w nich rządy chaosu. I lepiej się do nich przyzwyczaić, bo zostaną z nami na długo.

Chaos będzie centralną częścią prezydentury Trumpa. Jeśli na przykład wydawało się wam, że koronnym przykładem dysfunkcji amerykańskiej polityki był Kongres przez który zasadniczo nie przechodziły żadne ustawy, poczekajcie tylko aż całkowicie podporządkowany republikanom parlament w 2017 zacznie taśmowo produkować nowe prawa. Na świecie niespodziewany sukces Trumpa wspomogą wzrost prawicowo-nacjonalistycznych ruchów i fragmentację już częściowo uporządkowanych części planety. A amerykańska armia (której Donald w kampanii przyobiecał dalsze zwiększenie finansowania) nadal będzie próbowała w odległych krajach siłą narzucać swoją wizję porządku, czego skutki już doskonale znamy. Wszystko to nie powinno nikogo zaskoczyć.

Zaskakujące może się okazać tylko jedno: że być może na wyborze Donalda Trumpa zakończył się amerykański eksperyment z wolnością.

Autorstwo: Tom Engelhardt

Tłumaczenie: Jędrzej Jaxa-Rożen

Źródło oryginalne: TomDispatch.com

Źródło polskie: [MediumPubliczne.pl](http://MediumPubliczne.pl)

## **O AUTORZE**

Tom Engelhardt jest współzałożycielem American Empire Project i autorem „The United States of Fear” („Stany zjednoczone strachu”) oraz „History of the Cold War” („Historii zimnej wojny”). Jest także członkiem Nation Institute i redaktorem naczelnym TomDispatch.com. Jego ostatnia książka to „Shadow Government: Surveillance, Secret Wars, and a Global Security State in a Single-Superpower World” („Rząd cienia:

inwigilacja, tajne wojny i państwo bezpieczeństwa na skalę globalną w jednomocarstwowym świecie”).

## **BIBLIOGRAFIA**

1.  
<http://www.nbcnews.com/storyline/military-spending-cuts/u-s-military-spending-dwarfs-rest-world-n37461>
2.  
<http://www.nytimes.com/2002/09/07/us/traces-of-terror-the-strategy-bush-aides-set-strategy-to-sell-policy-on-iraq.html>
3.  
<http://edition.cnn.com/2002/WORLD/meast/09/05/arableague.iraq/index.html>
4.  
[http://www.tomdispatch.com/post/176094/tomgram%253A\\_engelhardt,\\_tomorrow%2527s\\_news\\_today/](http://www.tomdispatch.com/post/176094/tomgram%253A_engelhardt,_tomorrow%2527s_news_today/)
5.  
<http://www.unhcr.org/en-us/news/latest/2016/6/5763b65a4/global-forced-displacement-hits-record-high.html>
6. [https://www.unicef.org/media/media\\_92725.html](https://www.unicef.org/media/media_92725.html)
7.  
<http://www.nytimes.com/2016/11/05/world/asia/afghanistan-migrants.html>
8.  
<http://www.nytimes.com/2016/09/21/us/politics/donald-trump-jr-faces-backlash-after-comparing-syrian-refugees-to-skittles-that-can-kill.html>
9.  
[http://www.tomdispatch.com/post/175881/tomgram%253A\\_matthew\\_harwood,\\_one\\_nation\\_under\\_swat/](http://www.tomdispatch.com/post/175881/tomgram%253A_matthew_harwood,_one_nation_under_swat/)

10 .

<http://www.usatoday.com/story/news/nation/2016/03/09/pentagon-admits-has-deployed-military-spy-drones-over-us/81474702/>

11 .

[http://www.tomdispatch.com/blog/176142/tomgram%253A\\_harwood\\_and\\_stanley,\\_policing\\_the\\_dystopia/](http://www.tomdispatch.com/blog/176142/tomgram%253A_harwood_and_stanley,_policing_the_dystopia/)

12 .

<http://warincontext.org/2016/11/09/far-right-celebrates-trump-victory/>

13. [http://www.tomdispatch.com/blog/175739/Johnson\\_best\\_of](http://www.tomdispatch.com/blog/175739/Johnson_best_of)

14 .

[http://www.huffingtonpost.com/christian-caryl/strange-rebels-excerpt\\_b\\_3427854.html](http://www.huffingtonpost.com/christian-caryl/strange-rebels-excerpt_b_3427854.html)

15 .

[http://www.tomdispatch.com/post/176044/tomgram:\\_alfred\\_mccoy,\\_maintaining\\_american\\_supremacy\\_in\\_the\\_twenty-first\\_century/](http://www.tomdispatch.com/post/176044/tomgram:_alfred_mccoy,_maintaining_american_supremacy_in_the_twenty-first_century/)

16 .

[http://www.tomdispatch.com/post/175578/best\\_of\\_tomdispatch%253A\\_chalmers\\_johnson,\\_the\\_cia\\_and\\_a\\_blowback\\_world/](http://www.tomdispatch.com/post/175578/best_of_tomdispatch%253A_chalmers_johnson,_the_cia_and_a_blowback_world/)

17. <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB272/>

18. <http://www.tomdispatch.com/blog/176195/>

19 .

[http://www.tomdispatch.com/post/176133/tomgram%253A\\_engelhardt,\\_has\\_the\\_american\\_age\\_of\\_decline\\_begun/](http://www.tomdispatch.com/post/176133/tomgram%253A_engelhardt,_has_the_american_age_of_decline_begun/)

20 .

<http://www.thedailybeast.com/articles/2015/12/20/trump-trademarked-make-america-great-again-right-after-romney-lost.html>

21 .

<http://www.cbsnews.com/news/donald-trump-is-running-for-presid>



ent-in-2016/

22.

[http://www.tomdispatch.com/post/175261/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_washington\\_drunk\\_on\\_war/](http://www.tomdispatch.com/post/175261/tomgram%253A_engelhardt,_washington_drunk_on_war/)

23.

[http://www.tomdispatch.com/blog/176206/tomgram%253A\\_engelhardt  
%252C\\_resurrecting\\_my\\_parents\\_from\\_the\\_dead\\_for\\_election\\_2016/](http://www.tomdispatch.com/blog/176206/tomgram%253A_engelhardt%252C_resurrecting_my_parents_from_the_dead_for_election_2016/)

24.

[http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles  
/a-hidden-world-growing-beyond-control/](http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles/a-hidden-world-growing-beyond-control/)

25.

[http://www.tomdispatch.com/post/175970/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_is\\_a\\_new\\_political\\_system\\_emerging\\_in\\_this\\_country/](http://www.tomdispatch.com/post/175970/tomgram%253A_engelhardt,_is_a_new_political_system_emerging_in_this_country/)

26. <http://www.tomdispatch.com/post/101850/>

27.

[http://www.tomdispatch.com/blog/175936/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_the\\_national\\_security\\_state\\_%2522works,%2522\\_even\\_if\\_nothing  
\\_it\\_does\\_works/](http://www.tomdispatch.com/blog/175936/tomgram%253A_engelhardt,_the_national_security_state_%2522works,%2522_even_if_nothing_it_does_works/)

28.

[http://www.tomdispatch.com/blog/175713/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_you\\_are\\_our\\_secret/](http://www.tomdispatch.com/blog/175713/tomgram%253A_engelhardt,_you_are_our_secret/)

29.

[http://www.tomdispatch.com/post/175570/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_the\\_national\\_security\\_complex\\_and\\_you/](http://www.tomdispatch.com/post/175570/tomgram%253A_engelhardt,_the_national_security_complex_and_you/)

30.

[http://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/Costs%2520of  
%2520War%2520Executive%2520Summary.pdf](http://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/Costs%2520of%2520War%2520Executive%2520Summary.pdf)

31.

[http://www.tomdispatch.com/post/175507/tomgram%253A\\_engelhardt  
,\\_the\\_arrival\\_of\\_the\\_warrior\\_corporation/](http://www.tomdispatch.com/post/175507/tomgram%253A_engelhardt,_the_arrival_of_the_warrior_corporation/)

32 .

[http://www.tomdispatch.com/blog/176068/tomgram%253A\\_engelhardt,\\_roads\\_to\\_nowhere,\\_ghost\\_soldiers,\\_and\\_a\\_%2443\\_million\\_gas\\_station\\_in\\_afghanistan/](http://www.tomdispatch.com/blog/176068/tomgram%253A_engelhardt,_roads_to_nowhere,_ghost_soldiers,_and_a_%2443_million_gas_station_in_afghanistan/)

33 .

<https://www.theguardian.com/society/2016/nov/03/trump-supporters-us-elections>

34 .

<http://time.com/money/4310099/f-35-budget-pay-free-college-student-loans/>

35. <http://www.infrastructurereportcard.org/>

36 .

<http://www.npr.org/sections/parallels/2016/11/09/501398066/trumps-election-gives-hope-to-europes-far-right>

37 .

<http://www.chicagotribune.com/news/nationworld/politics/ct-donald-trump-presidential-campaign-20160907-story.html>

38 .

[http://www.tomdispatch.com/post/175854/tomgram%253A\\_engelhardt,\\_a\\_record\\_of\\_unparalleled\\_failure/](http://www.tomdispatch.com/post/175854/tomgram%253A_engelhardt,_a_record_of_unparalleled_failure/)